

Доц. др Олга С. Јовић

Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

(НЕ)МОГУЋНОСТ РАСПОЛАГАЊА ПРАВОМ НА ЗАКОНСКО ИЗДРЖАВАЊЕ

Законско издржавање као облигационоправни однос условљен је личним, брачним (ванбрачним) и/или сродничким односом између повериоца и дужника издржавања. Чињенице које детерминишу право односно дужност издржавања одређене су законом и када наступе неизоставно производе одређено правно дејство.

Нормативна регулатива законског издржавања принудног је карактера, одакле произлази да се субјекти алиментационог односа не могу споразумевати о самом праву, односно дужности издржавања, с једне стране, нити се поверилац издржавања може одрећи права на издржавање, с друге стране. Уговорно располагање којим би се поверилац издржавања одрекао права, у целини или делимично, које му по закону припада, није дозвољено.

*Лични карактер законског издржавања подразумева да се вољом повериоца или дужника издржавања ово право односно дужност не може пренети на треће лице правним пословима *inter vivos* или *mortis causa*, што значи да је законско издржавање непреносиво, по правилу, ненаследиво, па се и као право и као дужност гаси смрћу повериоца и дужника издржавања.*

Кључне речи: Законско издржавање; Поверилац издржавања; Дужник издржавања; Немогућност располагања; Немогућност преношења; Забрана одрицања од права на издржавање; Споразум о издржавању.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Законско издржавање (алиментација)¹ је облигационоправни, дужничко-поверилачки однос условљен чињеницом постојања брака,

Олга С. Јовић, olga.jovic@pr.ac.rs.

ванбрачне заједнице и сродства, и подразумева редовно обезбеђење материјалних средстава за подмиривање основних животних потреба детета, супружника, ванбрачног партнера, или сродника којима недостају средства за издржавање.² Основни циљ овог правног института огледа се у одржању живота и здравља путем задовољења нужних потреба члана породице, због чега је законско издржавање израз, пре свега, породичне солидарности и представља један од начина обезбеђивања социјалне сигурности грађана.³ Сходно томе, принцип породичне солидарности подразумева да се чланови породице међусобно помажу пре него што од државе затраже средства из социјалне помоћи.⁴ Да је законско издржавање дужност чланова породице, а не друштва односно државе, потврђује и Породични закон Републике Србије, будући да не прописује обавезу државе у подмиривању потреба материјалног обезбеђења породице и појединаца, већ то препушта прописима из области социјалне заштите.⁵ Успешно

¹ Алиментација (лат. *alimentatio* – храњење), исхрана, новац који се по судској одлуци мора плаћати за издржавање деце или супружника после развода. Вид. И. Клајн, М. Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад 2008, 100–101.

² Вид. чл. 8, ст. 1 Породичног закона Србије – ПЗС, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 18/05 и 72/11, који гласи: „Издржавање је право и дужност чланова породице одређених овим законом“.

³ Породична солидарност има предност у односу на друштвену солидарност. Вид. опширније З. Поњавић, *Породично право*, Крагујевац 2007, 322.

⁴ Вид. Устав Републике Србије, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 83/06, чл. 65, ст. 1. У Уставу Републике Србије, међу одредбама које уређују односе родитеља и деце, изричито је предвиђено да родитељи имају право и дужност да издржавају децу.

⁵ Вид. Закон о социјалној заштити, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 24/11, чл. 4–8. За разлику од српског ПЗ-а, Породичним законом Федерације БиХ, *Сл. новине ФБиХ*, бр. 35/05, у ст. 2, чл. 213 предвиђено је да у случајевима у којима се међусобно издржавање брачних и ванбрачних партнера, родитеља и деце и других сродника не може остварити у целини или делимично, друштвена заједница пружа, под условима одређеним законом, необезбеђеним члановима породице нужна средства за издржавање. Исто решење прописано је и у чл. 231, ст. 2 Породичног закона Републике Српске, *Сл. гласник РС*, бр. 54/02, те чл. 192, ст. 2 Породичног закона Брчко Дистрикта БиХ, *Сл. гласник БД БиХ*, бр. 23/07.

⁶ Према одредби чл. 84 Закона о социјалној заштити, појединац, односно члан породице који је неспособан за рад, а има сродника са којим не живи у породици, а који је према закону којим се уређују породични односи у обавези да учествује у његовом издржавању и у могућности је да учествује у његовом издржавању, уз захтев за уврђивање права на новчану социјалну помоћ дужан је да достави и правноснажну судску одлуку о издржавању од сродника, односно судско поравнање закључено са сродником у складу са законом којим се уређују породични односи или доказ да је код надлежног суда покренуо поступак ради утврђивања обавезе издржавања од сродника. Поступак из става 1 овог члана може покренути и привремени старатељ. Лице из става 1 овог члана, које је остварило право на новчану социјалну помоћ, дужно је да у буџет Републике Србије уплати средства остварена на име издржавања од сродника, а највише до износа примљене новчане социјалне помоћи.

остваривање права на издржавање по прописима породичног права растеређује државне фондове за материјално обезбеђење лица која су евентуални корисници социјалне помоћи.⁶

Зависно од односа у којем се налазе поверилац и дужник издржавања, издржавање се успоставља између родитеља и деце (малолетне и пунолетне), супружника, ванбрачних партнера и мајке ванбрачног детета, као и издржавање између осталих сродника (крвних и тазбинских). Заједнички принципи поменутих облика законског издржавања, који произлазе из законских одредаба, обухватају међусобно помагање чланова породице, заштиту права детета на издржавање, одређивање висине издржавања према потребама повериоца и могућностима дужника издржавања, и принцип праведности, без обзира на различите претпоставке, начин, обим и време када се може тражити и на које се одређује свака поједина врста издржавања. Како је основна функција законског издржавања обезбеђивање средстава потребних за живот члану породице, који због узраста, незапослености или неспособности за рад нема довољно средстава за издржавање, одредити редослед појединих видова издржавања није једноставно, међутим, несумњиво је да издржавање деце (малолетне, а под одређеним условима и пунолетне) заузима водеће место.

Познато је да законско издржавање има нарочите особине које обележавају његову правну природу и по којима се јасно разликује од других облика издржавања у грађанском праву.⁷ Између бројних специфичних карактеристика законског издржавања,⁸ у овом раду пажња ће бити посвећена законском издржавању као личном

⁷ Облигација издржавања може да настане из различитих правних извора: из уговора о доживотном издржавању, тестаментa (у виду наследног дела или легата одређује се издржавање у корист наследника или легатара на терет другог наследника), уговора о осигурању, законског осигурања, на основу осигурања из деликта. Вид. А. Гамс, Љ. Ђуровић, *Брачно и породично имовинско право*, Београд 1985, 143–144. Исто, и О. Цвејић-Јанчић, *Породично право*, Нови Сад 2009, 150; М. Драшкић, *Породично право и права детета*, Београд 2005, 357–358; С. Панов, *Породично право*, Београд 2008, 548; М. Младеновић, С. Стјепановић, М. Живановић, *Породично право*, Српско Сарајево 2003, 254–255.

⁸ Обавеза законског издржавања установљена је законом, право на законско издржавање не застарева, законско издржавање се даје за будуће време, исплаћени износи законског издржавања се не враћају, обавеза законског издржавања се може мењати ако су се промениле околности на страни дужника или повериоца издржавања, законско издржавање има привилегован статус у извршном поступку, обавеза издржавања је заједничка и дељива ако је више дужника издржавања, редослед у издржавању је одређен законом и сл.

имовинском праву, и као правној установи која је уређена императивним нормама.

2. ЗАКОНСКО ИЗДРЖАВАЊЕ КАО ЛИЧНО ИМОВИНСКО ПРАВО

За разлику од већине субјективних грађанских права која су преносива (одвојива од титулара), што је случај са готово свим имовинским правима (стварним, облигационим, интелектуалним), постоје и непреносива имовинска права везана за личност субјекта, а означавају се као лична имовинска права.⁹ Полазећи од тога да је законско издржавање облигациони однос који је строго везан за личност повериоца и дужника, оно не може бити предмет правног промета,¹⁰ иако је садржина обавезе имовинске природе.

Немогућност промене субјеката у алиментационом односу није изричито прописана одредбама Породичног закона, али је, извесно, основно правило облигационог права. Персонална суброгација (цесија потраживања и пријем дуга) код законског издржавања није допуштена. Наиме, према одредби чл. 436, ст. 1 Закона о облигационим односима,¹¹ одступање од правила да поверилац може уговором закљученим са трећим пренети своје потраживање, предвиђено је у случају када је пренос потраживања забрањен законом или је потраживање везано за личност повериоца, или се по својој природи противи преношењу на другог. Права и обавезе из законског издржавања не могу се преносити на трећег ни као потраживање ни као дуг, јер би у супротном могла бити доведена у питање основна овлашћења из којих се алиментација састоји, на пример, као овлашћење на промену висине издржавања услед промењених околности, или овлашћење на промену начина давања издржавања.¹² Консеквентно томе, примање по основу законског издржавања изузето је од извршења,¹³ а искључена је и могућност

⁹ Вид. О. Станковић, В. Водинелић, *Увод у грађанско право*, Београд 2007, 102.

¹⁰ *Ibid.*, 132. По дефиницији, правни промет је пренос права са једних субјеката на друге, односно појам правног промета претпоставља преносивост (прометљивост) права, његову одвојивост од личности и подобност да служи и другоме.

¹¹ Закон о облигационим односима – ЗОО, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Сл. лист СРЈ*, бр. 31/93, и *Сл. лист СЦГ*, бр. 1/03 – Уставна повеља.

¹² Вид. М. Комар, Р. Кораћ, З. Поњавић, *Породично право*, Београд 1995, 292.

¹³ Вид. Закон о извршном поступку, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 31/11 и 99/11, чл. 147. Од принудног извршења изузета је и накнада штете настале услед оштећења здравља или умањења, односно губитка радне способности и због изгубљеног издржавања услед смрти даваоца издржавања.

компензације, односно пребијањем не може престати потраживање које потиче из законске обавезе издржавања.¹⁴

Поред личне природе, како је већ напоменуто, законско издржавање има и имовинскоправне специфичности које се тичу обавезе периодичних давања одређене суме новца или других ствари одређеног квалитета, са циљем задовољења животних потреба издржаваног лица. Издржавање се, по правилу, одређује у новчаном износу, осим ако постоје оправдани разлози да се одреди у природи (обезбеђење смештаја, исхране, одевних предмета, грева и сл.). Редовно давање одређене суме новца или других материјалних добара подразумева континуитет у задовољењу потреба повериоца издржавања које су неопходне за живот, у зависности од узраста издржаваног лица.¹⁵ Уколико се издржавањем подмирују све потребе повериоца издржавања, реч је о потпуном издржавању, или само један део његових потреба (делимично издржавање), што је условљено могућностима повериоца издржавања да сам доприноси свом издржавању.

Ипак, како се обавеза издржавања најчешће остварује давањем одређених новчаних износа или других по роду одређених ствари,¹⁶ доспели оброци издржавања могу се преносити, односно доспелим obroком издржавања поверилац може слободно располагати, с обзиром на то да доспели оброци издржавања имају карактер обичног облигационоправног потраживања чији је трансфер допуштен. Доспели оброци издржавања, наиме, могу се наследити, могу бити предмет принудног извршења и могу застарети ако у одређеном временском периоду не буду наплаћени.¹⁷ Ове варијабилне карактеристике доспелих износа издржавања не утичу на суштину самог права на законско издржавање.

¹⁴ Вид. ЗОО, чл. 341, тач. 5. Према чл. 336 ЗОО, пребијање или компензација значи да дужник може пребити потраживање које има према повериоцу са оним што овај потражује од њега, ако оба потраживања гласе на новац или друге заменљиве ствари истог рода и исте каквоће и ако су оба доспела.

¹⁵ Вид. М. Младеновић, С. Стјепановић, М. Живановић, 255. Издржавање се не може давати за остваривање других циљева: за остваривање привредне активности, за куповину куће или аутомобила, или за туристичка путовања.

¹⁶ По роду одређене ствари (генеричне) су оне које се у правном промету означавају по врсти и броју, односно по некој јединици мере (килограм, литар, дужни метар, нпр. сто литара бензина, сто метара жице, кубик шљунка итд.). Вид. О. Станковић, М. Орлић, *Стварно право*, Београд 1999, 20–21.

¹⁷ Вид. ЗОО, чл. 372, ст. 1. Потраживања повремених давања која доспевају годишње или у краћим одређеним размацима времена (повремена потраживања), па било да се ради о споредним повременим потраживањима, као што је потраживање камата, било да се ради о таквим повременим потраживањима у којима се исцрпљује само право, као што је потраживање издржавања, застаревају за три године од доспелости сваког појединог давања.

Правило о непреносивости законског издржавања није експлицитно предвиђено ни у Преднацрту Грађанског законика (књига III, Породични односи). Основна идеја реформе у области породичних односа је да се успостави породичноправни систем компатибилан савременом европском законодавству и пракси, уз пуно поштовање концепта људских права,¹⁸ па су, у том погледу, у вези са законским издржавањем, прецизиране и разрађене одредбе о издржавању, те се предлаже и формирање алиментационог фонда с циљем заштите деце чији родитељ-дужник избегава плаћање издржавања.

3. ИМПЕРАТИВНОСТ НОРМИ О ЗАКОНСКОМ ИЗДРЖАВАЊУ

Норме које уређују законско издржавање когентног су карактера и на њихово дејство субјекти алиментационог односа не могу својом вољом утицати. Опште правило облигационог права је да су стране у облигационим односима слободне, у *границама принудних прописа, јавног поретка и добрих обичаја*, да своје односе уреде по својој вољи, и да је забрањено вршење права из облигационих односа противно циљу због кога је оно законом установљено или признато.¹⁹ У том смислу, споразум повериоца и дужника о признавању или непризнавању самог права, односно обавезе законског издржавања, о условима под којима се издржавање може остваривати, или споразум о престанку издржавања не би био правно ваљан.

Полазећи од тога да је највећи део елемената облигације издржавања уређен принудним нормама и да их поверилац и дужник издржавања не могу својом вољом отклонити, нити преиначити,²⁰ у српском породичном законодавству, изузетак од овог правила постоји једино у погледу одређивања висине алиментације и начина испуњења ове обавезе. Образложење императивности норми које регулишу ову установу исказује се кроз јавни интерес, а ефикасност остварења јавног интереса претпоставља рестриктивну примену диспозиције субјеката алиментационог односа.²¹

Према одредби чл. 161 ПЗС, издржавање се, по, правилу, одређује у новцу, међутим, издржавање се може одредити и на други начин ако поверилац и дужник издржавања о томе постигну споразум. Уколико се издржавање одређује у новцу, *ex lege*, поверилац има могућност избора да висина издржавања буде одређена у фиксном

¹⁸ Вид. Преднацрт Грађанског законика, Породични односи, Београд 2011, 73–80.

¹⁹ Вид. ЗОО, чл. 12 и 13.

²⁰ Вид. А. Гамс, Ј. Ђуровић, 147.

²¹ Вид. М. Јањић-Комар, С. Панов, *Веза генерација*, Београд 2000, 155.

месечном новчаном износу, или у проценту од редовних месечних новчаних примања дужника издржавања.²²

Издржавање детета од стране родитеља, као облик законског издржавања, дужност је родитеља из садржине родитељског права, али и лично-имовинско право детета признато и познато у свим савременим правним системима. Ако је поверилац издржавања дете, висина издржавања треба да омогући најмање такав ниво животног стандарда за дете какав ужива родитељ дужник издржавања (чл. 162, ст. 3 ПЗС), будући да се издржавањем задовољавају различите потребе детета, од свакодневних егзистенцијалних, преко образовних, културних и социјалних.²³ Обавеза родитеља да издржавају децу може се изузетно продужити и након пунолетства детета, уколико се дете налази на редовном школовању.²⁴ У контексту предметног наслова, важно је истаћи да споразум родитеља о издржавању детета не сме да угрози интерес детета као повериоца издржавања.

4. ОДРИЦАЊЕ ОД ПРАВА НА ИЗДРЖАВАЊЕ

У Породичном закону Србије, одредбом чл. 8, ст. 2, изричито је прописано да одрицање од права на издржавање нема правног дејства. Овом општом формулацијом обухваћени су сви постојећи облици законског издржавања.²⁵

Упркос изричитој забрани, није ретко да у фактичким животним ситуацијама дође до располагања правом на издржавање. Наиме, до фактичког одрицања може доћи у случају када је дужник издржавања

²² Вид. ПЗС, чл. 162.

²³ Упоредноправно посматрано, с циљем побољшања положаја детета као повериоца издржавања, донети су посебни закони о издржавању деце (у немачком, енглеском, шведском праву), у којима је основна идеја у томе да издржавање детета не може бити препуштена само споразуму родитеља, већ да мора бити потврђена од стране надлежног државног органа. Вид. опширније Г. Ковачек-Станић, *Породично право*, Нови Сад 2005, 291–294.

²⁴ Вид. ПЗС, чл. 155. Издржавање пунолетног детета, дакле, представља изузетак који се остварује под одређеним условима предвиђеним у националном законодавству.

²⁵ У немачком праву, примера ради, супружницима је дозвољено да се одрекну права на издржавање за време трајања брака или у случају развода путем брачног уговора, као и потпуно или делимично ослобођење обавезе једног родитеља плаћања издржавања детета. Клаузула у брачном уговору о одрицању или ослобођењу од обавезе плаћања издржавања, биће без правног дејства ако би разведена супруга или дете били доведени у позицију да траже државну социјалну помоћ, или ако би дејство ове клаузуле изазвало низак животни стандард мајке и детета, или да мајка мора да уложи посебан напор да би дете остварило своје право на издржавање. Слично решење постоји и у словеначком праву. Вид. С. Панов, 548, фн. 1327 (према I. Majstorović, *Bračni ugovor*, Zagreb 2005, 50–51).

спреман да плати одређену суму новца повериоцу издржавања, или му обећа неку другу корист, попут тога да ће пристати на развод брака, признати ванбрачно очинство и сл. Некада до фактичког одрицања може доћи и пропуштањем да се тражи издржавање у законом одређеном року, из разлога који нису имовинског карактера (понос, достојанство).

Забрану одрицања од права на издржавање законодавац је прописао како би се избегла опасност да поверилац издржавања буде доведен у неповољан положај тако што би евентуалним лакомисленим поступцима могао угрозити сопствену егзистенцију, с једне стране, док је, с друге стране, законодавац имао у виду спречавање преваљивања проблема издржавања на државу.

Законско издржавање, као субјективно право, не остварује се аутоматски, по самом закону, већ у судском поступку. Другим речима, дужност издржавања настаје од момента истицања алиментационог захтева у парници.²⁶ Према правилима опште парничне процедуре, у парничном поступку суд одлучује у границама захтева који су постављени у поступку. Странке могу слободно да располажу захтевима које су поставиле у току поступка (странке могу да се одрекну свог захтева, признају захтев противне странке и да се поравнају). Суд, међутим, неће дозволити располагање странака која су у супротности са принудним прописима, јавним поретком, правилима морала и добрим обичајима.²⁷

Када је предмет интересовања одрицање од права на издржавање потребно је, теоријске јасности ради, направити разлику између одрицања самог титулара права на издржавање од одрицања лица које има статус законског заступника повериоца издржавања (право родитеља као законских заступника деце). У оба случаја, одрицање од права на издржавање нема правног дејства, с тим што о издржавању малолетне деце суд има овлашћење да одлучи и када нема захтева родитеља, и онда када не постоји споразум између родитеља о висини доприноса за издржавање. Поступање родитеља као законског заступника детета ограничено је императивним нормама о забрани одрицања од права на издржавање, одакле произлази да се издржавање може одредити одлуком суда и против воље странака, пошто су у питању лица која уживају посебну заштиту.²⁸

²⁶ Уколико поверилац и дужник издржавања живе у истом домаћинству, а међу њима не постоји спор о издржавању, издржавање се даје спонтано без одређивања висине износа за издржавање и потреба које се подмирују.

²⁷ Вид. Закон о парничном поступку, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 72/11, чл. 3.

²⁸ У спору за заштиту права детета, суд је увек дужан да се руководи најбољим интересом детета (чл. 266 ПЗС).

У случајевима када постоји заједница живота са дететом, обавезу издржавања деце родитељи извршавају заједнички и споразумно. Ако постоји потреба за правном интервенцијом, онда се право на издржавање остварује у парничном поступку пред судом. Суд о издржавању детета решава као о самосталном питању или у оквиру неке друге парнице.²⁹ У посебној алиментационој парници, родитељ који врши родитељско право, дужан је да у име детета покрене и води спор о издржавању детета. У овом случају, тужбу за издржавање детета може поднети и орган старатељства (чл. 278, ст. 3 ПЗС). Како је питање издржавања детета изузетно осетљиво, активна улога органа старатељства је врло значајна. Приликом одлучивања о вршењу родитељског права, споразум родитеља о издржавању детета увек је добродошао ако је у најбољем интересу детета, и тада ће бити потврђен ауторитетом судске одлуке (чл. 225, ст. 1 ПЗС). Уколико споразум родитеља није у интересу детета, односе поводом издржавања суд може уредити на други начин. При томе, ако је поверилац издржавања дете, суд увек мора водити рачуна о минималној суми издржавања (чл. 160, ст. 4 ПЗС).

Последица специфичне природе облигације издржавања претпоставља да се ни супружници не могу споразумевати о самом праву односно дужности издржавања, што произлази из циља супружанског издржавања – обезбеђење животне егзистенције незбринутог супружника. Супружник као титулар права на законско издржавање не може се тог права унапред одрећи. Иста правила се примењују и на бивше супружнике,³⁰ и ванбрачне партнере. Нема разлике да ли је одрицање од права на издржавање уследило пре или после развода брака, под претпоставком да је то право постојало, односно да су у тренутку развода брака постојали услови од којих зависи право на издржавање, јер није од значаја са становишта права ако се те

²⁹ Вид. Г. Станковић, „Заштита права на издржавање у парничном поступку“, *Остваривање и заштита права на законско издржавање* (ур. З. Поњавић), Крагујевац 2002, 106. Суд по службеној дужности покреће адхезионо-алиментациони поступак уз брачну парницу ради издржавања малолетне деце или деце над којом је продужено родитељско право, ако су родитељи пропустили да истакну евентуални захтев за издржавање деце, а суд је усвојио основни захтев и брак родитеља развео, као и у случају да захтев за издржавање није био истакнут до закључења главне расправе.

³⁰ У ранијем Закону о брачним и породичним односима, није било изричите одредбе о забрани одрицања од права на издржавање између разведених супружника, па је Врховни суд Србије у једној од ревизијских одлука (Пресуда ВСС Рев. 2465/90 од 23. октобра 1990) изрекао став да се разведени брачни друг може одрећи права на издржавање, односно права на повећање досуђеног издржавања. Разумно објашњење за овакву одлуку ВСС-а нема, будући да ни тада суд није могао имати слободу у интерпретацији обавезујућих правних норми.

претпоставке стекну после развода брака. Тужба за издржавање супружника може се поднети најкасније до закључења главне расправе у брачној парници, а изузетно, бивши супружник који из оправданих разлога није поднео тужбу за издржавање у брачној парници, може је поднети најкасније у року од годину дана од дана престанка брака, односно од дана када му је учињено последње фактичко давање на име издржавања.³¹

Споразум о издржавању између супружника (бивших супружника), који се односи на начин давања издржавања и висину износа допуштен је ако није у супротности са законским претпоставкама одређеним нормама брачног права. Овако генерално правило умањује транспарентност уређења издржавања, а самим тим и правну сигурност повериоца издржавања, што је редакторе Преднацрта Грађанског законика инспирисало да предложи прописивање потпуније регулативе: *споразум између повериоца и дужника издржавања који је сачињен у писаној форми пред органом старатељства, оверен у суду или код јавног бележника има снагу извршне исправе*. Као алтернатива овом члану, додаје се нови, којим је прописано да, уколико поверилац и дужник не могу да постигну споразум о издржавању, о томе одлучује суд.³² Предност се, дакле, даје споразуму супружника, међутим, из овако формулисаног предлога остаје нејасно да ли споразум о издржавању супружници могу закључити пре склапања брака, у току брака, или само приликом развода брака. Уколико би супружницима било дозвољено да овакав споразум закључе пре склапања брака, постоји реална опасност да поверилац издржавања буде доведен у неповољан положај.³³

³¹ Вид. ПЗС, чл. 279.

³² Вид. Преднацрт Грађанског законика, Породични односи, чл. 184 и 185.

³³ Вид. B. Novak, “New Statutory Arrangement of Maintenance in the Republic of Slovenia“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* No. 57, Vol. 4-5, 747–749. Изменама Закона о браку и породичним односима Словеније из 2004. године, надлежност за закључење споразума о висини издржавања између супружника пренета је са органа старатељства на нотара, с обзиром на то да се питање издржавања супружника редовно поставља приликом разматрања њихових имовинских односа. У словеначком праву, примера ради, у случају развода брака, супружници могу да закључе споразум о висини издржавања пред нотаром који је овлашћен да одбије закључење споразума ако је у супротности са уставним начелима и принудним прописима. Споразум је ништав и ако се у тренутку његовог закључења са сигурношћу може закључити да ће у случају развода једном од супружника бити потребно издржавање, што значи да се супружници могу одрећи права на издржавање пре склапања брака или за време трајања брака, а никако у тренутку развода, јер је тада извесно да ће супружник остати без средстава за издржавање и да ће морати да тражи социјалну помоћ.

5. ЗАВРШНА РАЗМАТРАЊА

Основна функција законског издржавања огледа се у обезбеђивању средстава потребних за живот члану породице који због узраста, незапослености или неспособности за рад нема довољно средстава за издржавање. Свеprisутна тенденција хармонизације националног права и усклађивања са европским стандардима, основ је актуелне реформе у области породичних односа у Републици Србији, чији је циљ успостављања породичноправног система који ће бити компатибилан савременом европском законодавству и пракси. У Преднацрту Грађанског законика (књига III, Породични односи) унапређена је регулатива о законском издржавању.

Последица усклађивања породичноправних система европских држава огледа се у поштовању права и слобода које су, поред Конвенције о људским правима, прокламоване и у другим конвенцијама, препорукама и резолуцијама донетим у оквиру Савета Европе. Овде је важно осврнути се на Принципе Комисије СЕ за европско породично право у вези са разводом и издржавањем између бивших супружника (2004),³⁴ којим је предвиђена широка аутономија воље супружника. Прописано је да супружницима треба дозволити да закључе споразум о издржавању после развода брака, који би обухватао висину, начин испуњења, трајање и престанак обавезе издржавања и могућност одрицања од захтева за издржавање. Споразум треба да је у писаној форми, а, осим у случају споразума о издржавању између бивших супружника, надлежни орган са посебном пажњом треба да испита пуноважност споразума.³⁵

Реч је, међутим, о правно необавезујућем документу, са јаким моралним и политичким утицајем, чији принципи служе као смерница у кодификацији националног законодавства с циљем уједначавања породичноправних система. Талас европског развоја у правцу универзалности промена на пољу породичног права отвара питање да ли је наше право конвергентно променама.

³⁴ Вид. *Principles of European Family Law Regarding Divorce and Maintenance Between Former Spouses*, <http://www.legal.coe.int/family>, 10. децембар 2012.

³⁵ Вид. принцип 2 : 10 који у оригиналу гласи: (1) *Spouses should be permitted to make an agreement about maintenance after divorce. The agreement may concern the extent, performance, duration and termination of the maintenance obligation and the possible renouncement of the claim to maintenance.* (2) *Such an agreement should be in writing.* (3) *Notwithstanding paragraph 1, the competent authority should at least scrutinise the validity of the maintenance agreement.*

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Гамс, Андрија, Ђуровић, Љиљана, *Брачно и породично имовинско право*, Београд 1985;
2. Драшкић, Марија, *Породично право и права детета*, Београд 2005;
3. Јањић-Комар, Марина, Панов, Слободан, *Веза генерација*, Београд 2000;
4. Клајн, Иван, Шипка, Милан, *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад 2008;
5. Ковачек-Станић, Гордана, *Породично право*, Нови Сад 2005;
6. Комар, Марина, Кораћ, Радоје, Поњавић, Зоран, *Породично право*, Београд 1995;
7. Младеновић, Марко, Стјепановић, Станка, Живановић, Милорад, *Породично право*, Српско Сарајево 2003;
8. Мајstorовић, Ivana, *Bračni ugovor*, Zagreb 2005;
9. Novak, Barbara, “New Statutory Arrangement of Maintenance in the Republic of Slovenia“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* No. 57, Vol. 4-5;
10. Панов, Слободан, *Породично право*, Београд 2008;
11. Поњавић, Зоран, *Породично право*, Крагујевац 2007;
12. Станковић, Гордана, „Заштита права на издржавање у парничном поступку“, *Остваривање и заштита права на законско издржавање* (ур. З. Поњавић), Крагујевац 2002;
13. Станковић, Обрен, Водинелић, Владимир, *Увод у грађанско право*, Београд 2007;
14. Станковић, Обрен, Орлић, Миодраг, *Стварно право*, Београд 1999;
15. Цвејић-Јанчић, Олга, *Породично право*, Нови Сад 2009.

Правни извори

1. Закон о извршном поступку, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 31/11 и 99/11;
2. Закон о облигационим односима, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 – одлука УСЈ и 57/89, *Сл. лист СРЈ*, бр. 31/93, и *Сл. лист СЦГ*, бр. 1/03 – Уставна повеља;
3. Закон о парничном поступку, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 72/11;
4. Закон о социјалној заштити, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 24/11;
5. *Principles of European Family Law Regarding Divorce and Maintenance Between Former Spouses*, <http://www.legal.coe.int/family/>;
6. Породични закон, *Сл. гласник БД БиХ*, бр. 23/07;
7. Породични закон, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 18/05 и 72/11;
8. Породични закон, *Сл. новине ФБиХ*, бр. 35/05;
9. Преднацрт Грађанског законика, *Породични односи*, Београд 2011;
10. Породични закон, *Сл. гласник РС*, бр. 54/02;
11. Устав Републике Србије, *Сл. гласник Р. Србије*, бр. 83/06.

Assistant Professor Olga S. Jović, LL.D.

Faculty of Law,
University of Prishtina with temporary seat in Kosovska Mitrovica

(IM)POSSIBILITY TO DISPOSE WITH ALIMONY

Summary

It is well known that alimony right has special characteristics that mark its legal nature and which are clearly distinct from other forms of support in civil law. Among its many specific characteristics, the author paid attention to alimony as a personal property right and as a legal institution which is regulated by imperative norms. The basic characteristics of the alimony, mainly due to its personal nature, is that neither the creditor, nor the debtor in the alimony obligation can't freely dispose with its right, i.e. duty. The personal character of the alimony obligation results in the following: the impossibility of transfer of the alimony obligation, that is, change of subjects, as well as the impossibility of revocation of the right to receive alimony. The law regulating alimony does not allow parties in alimony obligation the right of disposal, because its legal provisions are of an imperative nature and they strictly prescribe that revocation of alimony is null and void.

Key words: *Legal right to alimony; Creditor in alimony obligation; Debtor in alimony obligation; Impossibility to dispose with the alimony right; Impossibility of revocation of alimony; Alimony agreement.*